

УДК 783.27:726.54(477.83):78.071(092)

Богдан ЛАЗОРАК,
м. Дрогобич

АВТЕНТИЧНЕ ВИКОНАННЯ ДАВНІХ ПСАЛЬМ У ДЕРЕВ'ЯНІЙ ЦЕРКВІ СВЯТОГО ЮРА, АБО ЯК ВІДБУВАЛАСЯ ЛЕКЦІЯ-КОНЦЕРТ ХАРКІВСЬКОГО КОБЗАРЯ ОЛЕКСАНДРА САВЧУКА

24 серпня 2013 р. о 12.00 год. у церкві Св. Юра в Дрогобичі до святкування проголошення Дня Незалежності України відбулася лекція-концерт «*Таємниці українського кобзарства*», яку проводив братчик Харківського кобзарського цеху, кандидат філософських наук, доцент Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна – Олександр Савчук.

Ідея організації цього виступу у мене виникла зовсім нещодавно і не випадково, оскільки мій колега Олександр попередньо вже приїздив у Дрогобич в листопаді 2011 р., коли презентував нові видання свого видавництва «*Видавець Савчук О. О.*» на історичному факультеті Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Під час презентації, організованої деканом історичного факультету професором Леонідом Тимошенком, Олександр вперше в Дрогобичі презентував не тільки історію кобзарства, але й особисто у супроводі кобзи виконав автентичні псалми та канти з традиційного репертуару українського кобзарства. Тоді для більшості слухачів було дивно бачити видавця книг, дослідника кобзарства і власне кобзаря в одній постаті, яка «привезла» із Харківщини доволі непересічний патріотизм до України. Щоправда, в цілому це знайомство із творчою діяльністю автора наштовхнуло присутніх на думку про новий етап «*Харківського відродження*», яке завітало й у стіни Дрогобицької альма-матер. Не випадково кандидат філологічних наук та директор Інституту франкознавства Євген Пшеничний наголосив, що ґрунтовна справа архівних пошуків Олександра, популяризація призабутих книг про духовну культуру Слобожанщини, їх перевидання та власне справа кобзарства є надзвичайно потрібними для української культури. Після завершення презентації студенти та гості факультету були настільки захоплені глибиною творчості молодого кобзаря, що в рамках цього приїзду, як кажуть, «експромтом» у молодіжному театрі «Альтер» відбувся ще один концерт. Автор зумів

© Лазорак Б. Автентичне виконання давніх псалм у дерев'яній церкві Святого Юра, або як відбувалася лекція-концерт харківського кобзаря Олександра Савчука

передати менталітет харківського кобзарства такого маловідомого сьогодні для нас, галичан.

Ідея нового заходу, тепер уже на базі музею «Дрогобиччина» і за безпосередньої підтримки директора Алли Гладун, полягала у популяризації історії кобзарської традиції в Дрогобичі, а особливо в ознайомленні дрогобичан із таким маловідомим мистецтвом, як гра на кобзі. З іншого боку, захід мав за мету здійснити мистецьку спробу поєднання автентичного виконання барокових псалмь під супровід кобзи безпосередньо у дерев'яній церкві Св. Юра, стінописи якої найкраще відображають зміст співаних текстів доби Бароко. Водночас добре відомо, що мандрівні співці часто грали біля церков, адже парафіяльна церква була чи не єдиним місцем популяризації інформації як релігійного, так і світського змісту, що дозволяло доступним методом передавати мирянам усе наболіле в душі сліпого кобзаря. Олександр зазначив, що, в основному, кобзарі були незрячими, а тому часто їх супроводжували їхні учні. Проте це зовсім не означало, що кобзарі були незрячими духовно, інколи їхня ерудованість була більшою за пересічного пана чи міщанина.

Як виявилось, у День Незалежності до церкви Св. Юра завітало чимало дрогобичан, серед них і гості нашого міста, журналісти тощо. Перед концертом відомий реставратор Левко Скоп організував ґрунтовну мистецтвознавчу екскурсію у храмі, а директор Алла Гладун ознайомила гостей із останніми досягненнями музею «Дрогобиччина», зокрема в контексті проектів реконструкції дерев'яної пам'ятки, яка нещодавно отримала охоронний статус міжнародної організації «ЮНЕСКО» та серйозну підтримку експосла США в Україні Джона Тефта.

Далі розпочалося безпосереднє знайомство із творчістю кобзаря. Насамперед Олександр Савчук розповів про історію свого зацікавлення кобзарством, яке, як з'ясувалося, стало темою його наукового дослідження в аспірантурі. Згодом автор зупинився на історії Харківської кобзарської школи, яка була знищена в часі сталінських репресій, а згодом відроджена в еміграції (Канада, Аргентина, Австралія) і відновлена в часі отримання Незалежності в Україні. Відтак святкування Дня Незалежності є символічним для усього Харківського цеху, який успішно відновлює свою традицію сьогодні.

Для більшості слухачів кобзарство виявилось суцільною таємницею, оскільки Олександр намагався розтлумачити символічний зміст самого інструменту, способи його використання, і щонайголовніше – зумів передати духовну візію українського кобзарства в українській християнській культурі. Боротьба з гріхопадінням, смиренність, уповання на Бога, передання християнського обряду наступним поколінням вірних,

ставлення до смерті, поминання предків – і це лише окремі теми кобзарських мотивів, які відроджує на основі джерел Олександр Савчук. Саме тому першою була виконана псалма «Про Адама і Єву», записана свого часу П. Демуцьким, біблійний епізод якої добре зберігся у стінописі церкви Св. Юра (над хорами).

Не менш цікаві таємниці були розкриті і в контексті ознайомлення слухачів із конструкцією та технологією виготовлення кобзи, яка серйозно вирізняється від бандури, за яку її часто помилково вважають.

Під час виконання псалми на слова Г. С. Сковороди «*Всякому городу нрав і права*» у супроводі винятково емоційної мелодії інструменту, харківський кобзар вкотре нагадав присутнім філософію Григорія Савича Сковороди, а автентичні тональні наголоси співця підсилили смислове значення так потрібної сьогодні для українського народу банальної життєвої справедливості. З іншого боку, у теперішньому нерівномірному суспільстві (1 % – багаті, а 99, 9 % – це українці, статус яких досі позначено рівнем мінімальної заробітної платні) особливо відчувся брак іншої частини тексту псалми Г. Сковороди, яка нагадує про невідворотність людської відповідальності за вчинки:

*«... Смерте страшна! замашная косо!
 Ти не щадии і царських волосов,
 Ти не глядиши, гді мужик, а гді цар –
 Все жереш так, как солону пожар.
 Кто ж на ея плюет острую сталь?
 Тот, чия совість, как чистий хрусталь...»*

(фрагмент тексту псалми Г.С. Сковороди
 «Всякому городу нрав і права»)

Оскільки Олександр паралельно займається видавничою діяльністю, він залюбки познайомив дрогобичан та гостей міста із останніми виданнями, присвяченими історії української духовної пісні та музики. Презентацію проводив доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри музикознавства факультету культури та мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка Юрій Євгенович Медведик, який в останні кілька років тісно співпрацює із видавництвом О. Савчука у плані відродження музичної культури України. Зокрема було презентовано книгу, присвячену кобзарській традиції: П. Д. Демуцький «Ліра і її мотиви», Г. М. Хоткевич «Музичні інструменти українського народу», П. Д. Мартинович «Українські записи», К. П. Черемський «Традиційне співоцтво», набір листівок «Портрети українських кобзарів Опанаса Сластіона». На думку професора Юрія Медведика, сьогодні мало кому відомі праці провідних дослідників українських

духовних кантів і псалм, оскільки більшість цих праць була знищена, а тому сьогодні зберігається лише в окремих бібліотеках України чи в приватних колекціях букіністів. Відтак перевидання їхніх творів сьогодні має особливу вагу не тільки в музикознавстві, але й в українській музичній культурі в принципі.

Згодом було презентовано сигнальний примірник книги *Жолтовський Павло. UMBRA VITAE. Спогади, листування, додатки / ред. тому О. О. Савчук ; передм. М. І. Моздира; наук. коментар В. С. Романовського; підготовка тексту Ж. Д. Сімферовської, О. О. Савчука, В. С. Романовського; підготовка та коментарі до листування І. Ю. Тарасенко, С. І. Білоконя; примітки Є. О. Котляра, О. О. Савчука. – 2013. – 608 с.; 353 іл. – Серія «Слобожанський світ». Випуск 6, у якій вперше зібрано комплексне дослідження творчості відомого мистецтвознавця Павла Жолтовського.*

По завершенню презентації та концерту журналісти традиційно ставили запитання кобзареві, адже сьогодні не часто можна почути відповіді на наболілі питання: «Хто ми? Звідки ми? І куди йдемо?», чи бодай дізнатися, як на ці питання відповідали наші предки, послуговуючись таким відповідальним і обраним мистецтвом кобзарства.